

**MIEJSCE ROLNICTWA W POLITYCE KREDYTOWEJ
PAŃSTWA PO II WOJNIE ŚWIATOWEJ**

Mirośław Kłusek

Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

Abstrakt. Jednym z głównych zadań państwa polskiego po zakończeniu II wojny światowej była odbudowa zniszczeń wojennych. W szczególnie trudnym położeniu znalazło się rolnictwo. Zabudowania wiejskie, dotkliwie zniszczone podczas wrześniowych działań w 1939 roku oraz w walkach wyzwoleniczych w 1945 roku, wymagały szybkiej i gruntownej odbudowy. Podobnie przedstawiała się sytuacja z inwentarzem żywym i uprawami rolnymi. W wyniku okupacji niemieckiej drastycznie spadło pogłowie zwierząt gospodarskich, a przetaczające się na wiosnę 1945 roku rosyjskie wojska nadmiernie eksploatowały pasze zielone i dewastowały pozostałe, sprawnie jeszcze działające gałęzie produkcji rolnej. Nowe władze, świadome sytuacji na wsi, określając założenia polityki kredytowej na najbliższy okres, uznały za priorytetowe udzielanie pożyczek na: zasiew zbóż, żniwa, wywiązywanie się z kontyngentów, zakup narzędzi, nawozów sztucznych, nasion i inwentarza oraz odbudowę zabudowań gospodarskich zniszczonych w wyniku działań wojennych. Niestety założenia nie były realizowane w praktyce. Dysponując ograniczonymi możliwościami finansowymi, władze państwowe zdecydowały się na faworyzowanie przemysłu kosztem rolnictwa.

Słowa kluczowe: Państwowy Bank Rolny, Centralna Kasa Spółek Rolniczych, Narodowy Bank Polski, Bank Spółem, kredyt w Polsce Ludowej

WSTĘP

Artykuł jest pierwszą częścią badań poświęconych kredytowaniu rolnictwa w Polsce w pierwszych latach po II wojnie światowej. Jego celem jest przedstawienie miejsca wyznaczonego rolnictwu w rządowym programie kredytowym, powstałym wkrótce po ustaniu działań wojennych. Bardzo istotne jest także określenie czy finansowanie w 1945 roku było zgodne z głównymi założeniami polityki kredytowej państwa.

Literatura naukowa dotycząca omawianego problemu ogranicza się przede wszystkim do tematyki spółdzielczości kredytowej [Kostowski i Szczepaniec 1972, Ozdowski 1990, Skalniak 1992]. Natomiast szczególnie brakuje publikacji czy chociażby artykułów poświęconych działalności kredytowej Państwowego Banku Rolnego.

Zastosowanie metody badawczej polegającej na analizie dokumentów archiwalnych, w odczuciu autora, w znaczny sposób umożliwiło zrealizowanie zamierzonego celu. Za podstawową bazę źródłową służącą do napisania artykułu posłużyły dokumenty z zespołu akt Krakowskiego Oddziału Państwowego Banku Rolnego znajdujące się w Archiwum Państwowym w Krakowie Ekspozytura w Spytkowicach. Są to przede wszystkim miesięczne sprawozdania sporządzane dla Instytucji Centralnej Państwowego Banku Rolnego. Dla badaczy zajmujących problematyką rolnictwa w Polsce Ludowej są one bardzo istotne, ponieważ zawierają nie tylko dane dotyczące działalności Oddziału, ale również informacje o sytuacji wsi krakowskiej.

GLÓWNE ZADANIA KREDYTU

Po zakończeniu II wojny światowej państwo polskie, dysponując ograniczonymi możliwościami finansowymi, zostało zmuszone do wytypowania najważniejszych celów gospodarczych, którymi należało się kierować w wyborze i uwzględnianiu wniosków kredytowych. Na tym etapie odbudowy kraju wyrażono aprobatę dla kredytów na: produkcję rolną, górnictw, przemysłową i rzemieślniczą, a w dalszej kolejności na potrzeby transportu i produkcję dóbr konsumpcyjnych, zwłaszcza codziennego użytku. Z akcji kredytowej całkowicie zostały wykluczone wszystkie warsztaty i zakłady produkcji artykułów luksusowych.

W handlu – niezależnie czy miał status prawny państwowy, spółdzielczy czy prywatny – na kredyty mogły liczyć jedynie hurtownie zajmujące się zakupem artykułów przeznaczonych do rozdania artykułów kontyngentowych¹. Kredytów został pozbawiony handel detaliczny. Nie miała żadnego znaczenia jego sytuacja prawna czy rodzaj artykułów, którymi handlowano. Jedyny wyjątek uczyniono na ziemiach odzyskanych, gdzie handel detaliczny mógł być kredytowany przez Bank Związku Spółek Zarobkowych, spółdzielnie kredytowe, Komunalne Kasy Oszczędnościowe, a w miejscowościach, gdzie nie było placówek tych instytucji – również inne banki.

Aby uporządkować i ujednoczyć kredytowanie samorządów i ich działalność gospodarczą, postanowiono zrezygnować z istnienia kilku banków komunalnych na rzecz jednego centralnego banku komunalnego². Jego kapitał zakładowy oraz władze miały tworzyć: państwo, samorzady i komunalne kasy oszczędności. Instytucja miała obejmować całokształt spraw finansowych samorządów oraz ich przedsiębiorstw, a równocześnie stała się centralą żyrową, inkasową i kredytową dla Komunalnych Kas Oszczędności. Liczono, iż dzięki wyposażeniu jej w prawo do emisji obligacji komunalnych, będzie mogła zdobywać kapitał na rynku krajowym, a później także i zagranicznym. Do likwidacji zostały przeznaczone dotychczasowe banki komunalne,

¹ Za hurtownię uważano jedynie placówkę handlową, która nie tylko hurtowo kupowała towar, ale także wyłącznie hurtowo sprzedawała [Sekretariat... 1945, s. 2].

² Państwowy Bank Rolny był przeciwny tak daleko idącej koncentracji instytucji finansowych, uważając to za szkodliwe dla klienta [Sprawozdanie... maj 1946, s. 15].

a w ważniejszych ośrodkach miejskich miały zostać utworzone oddziały nowego Banku Komunalnego³.

Kredytowanie przemysłu i handlu hurtowego w pierwszej kolejności miało dotyczyć przedsięwzięć już rozpoczętych. Za najwłaściwszy i najzdrowszy kredyt uznano dyskontowanie weksli handlowych. W ówczesnej sytuacji kredytowej i pieniężnej przywrócenie weksla handlowego było bardzo istotne ze względu na konieczność poprawienia płynności finansowej banków oraz możliwości wykorzystania go jako środka zapłaty lub surogatu środka płatniczego. Wyjątkiem było upłynnianie należności przemysłu i handlu hurtowego przez kredyt lub dyskont akceptów kredytobiorcy, oczywiście z zabezpieczeniem cesji należności za wykonane dostawy. Przedsiębiorcy prowadzący działalność produkcyjną, którzy nie dysponowali odpowiednim kapitałem i weksłami handlowymi wyjątkowo mogli liczyć na pomoc kredytową w formie zaliczek pożyczkowych na produkcję, pod warunkiem, że w krótkim czasie zostaną one pokryte dyskontem weksli handlowych. Bankom zalecano, aby w miarę możliwości odmawiały przedsiębiorstwom udzielania kredytów na zakup materiałów. Miały one nakłaniać fabryki, by za dostawy materiałów płaciły wekslem. Byłby on remitowany na dostawcę, następnie skierowany z powrotem do przemysłu i dopiero po dłuższym obiegu w razie potrzeby zdyskontowany w banku⁴.

Instytucjom kredytowym zabroniono udzielania czystych kredytów lombardowych ze skryptem dłużnym. Pobieranie zastawu było możliwe jedynie jako zabezpieczenie dla kredytów dyskontowych i kredytów w rachunku bieżącym. Kredyty renowacyjne były dopuszczalne, gdyby ich brak unieruchomił warsztat pracy lub uniemożliwił rozpoczęcie produkcji. Warunkiem było jednak zwrócenie ich w ciągu jednego roku. Pozostałe kredyty renowacyjne oraz na odbudowę przemysłu wymagały wcześniejszej zgody Ministerstwa Skarbu⁵.

W rolnictwie przewidziano udzielanie kredytów jedynie na finansowanie zasiewów, żniw, zbioru kontyngentów, zakup narzędzi, nawozów sztucznych, nasion i inwentarza. Ze względu na specyfikę produkcji rolnej mógł być zastosowany weksel zarówno handlowy, jak i finansowy. Natomiast w przetwórstwie rolnym oraz w hurtowym handlu produktami rolnymi i artykułami dla wsi miał być stosowany weksel handlowy pod warunkami omówionymi powyżej.

W kredytowaniu rzemiosła uwzględniano przede wszystkim warsztaty mające już wyposażenie, a dopiero w dalszej kolejności – wymagające odbudowy i renowacji. Wnioski kredytowe na zakup surowców, maszyn i narzędzi powinny być wekslowane – jak w przemyśle i handlu – na kredyty dla dostawców na podstawie weksla rzemieślniczego⁶.

Instytucje kredytowe były zobowiązane do kontrolowania sposobu wykorzystywania przyznanych środków. Bardzo ważne było sprawdzenie zgodności przeznaczenia kredytów z celami, na które zostały przyznane oraz zweryfikowanie czy podejmowane

---

³ Sekretariat... 1945, s. 4.

⁴ W czerwcu 1946 roku jednym z głównych postulatów zgłaszanych przez krakowski oddział Państwowego Banku Rolnego było większe odtworzenie i dopuszczenie weksla handlowego do dyskonta i redyskonta w wyznaczonych ramach dla zakredytowanych firm i przedsiębiorstw. Co wskazuje, iż przywracanie weksla handlowego w początkowym okresie nie przybrało większych rozmiarów [Sprawozdanie... czerwiec 1946, s. 7-8].

⁵ Sekretariat... 1945, s. 5-6.

⁶ Ibidem, s. 6.

kwoty z banku odpowiadały rzeczywistym potrzebom kredytobiorcy. Za niezgodną z polityką kredytową i pieniężną uznano praktykę banków zmuszania czy zachęcania klientów do wykorzystywania przyznaných im kredytów.

Zbyt duży liberalizm w przyznawaniu kredytów powodował, iż promesy często były wystawiane na zbyt wysokie kwoty. Podobnie było z wyrabianiem przez instytucje kredytowe nadmiernych kontyngentów redyskontowych ogólnych czy specjalnych. Aby zapobiec tej sytuacji, zobowiązano instytucje finansowe do uzyskania wcześniejszej zgody od Ministerstwa Skarbu na wystąpienie do Narodowego Banku Polskiego o powiększenie już przyznaných im kredytów redyskontowych lub przyznanie nowych⁷.

Kredytobiorców obowiązywała zasada wyłączności, czyli można się było zadłużyć tylko w jednej instytucji kredytowej. Wyjątkiem były tylko akcje kredytowe na specjalne cele przeprowadzane przez Ministerstwo Skarbu, pod warunkiem, że instytucja kredytowa dłużnika nie brała w niej udziału. W innych przypadkach dłużnik chcący zmienić kredytodawcę musiał uzyskać zgodę: Ministerstwa Skarbu, instytucji, w której był zadłużony i instytucji, w której zamierzał zaciągnąć kredyt. Utrzymano także zasadę przymusu posiadania przez dłużnika bieżącego rachunku i przeprowadzania operacji bankowych tylko i wyłącznie w jego banku kredytującym. Z zasadą koncentracji operacji bankowych w instytucji udzielającej kredyt nie kolidowało posiadanie rachunku żyrowego w Narodowym Banku Polskim (NBP) oraz rachunku czekowo-przekazowego w Pocztovej Kasie Oszczędności (PKO). Na tych rachunkach jednak kredytobiorca mógł utrzymywać tylko takie saldo, jakie było potrzebne na pokrycie przekazów przez NBP lub PKO do miejscowości, w których bank finansujący przedsiębiorstwo nie miał własnych placówek⁸.

ROZGRANICZENIE KOMPETENCJI KREDYTOWYCH W KREDYTOWANIU ROLNICTWA

Ministerstwo Skarbu i Narodowy Bank Polski, dzieląc kompetencje pomiędzy poszczególne instytucje kredytowe, kierowały się zasadami planowania w życiu gospodarczym, zasadą centralnego ustalania polityki pieniężnej i kredytowej oraz centralnego sposobu ustalania dróg dystrybucji, nadzoru i kontroli.

Do obowiązków Państwowego Banku Rolnego, oprócz zadań wynikających z tytułu reformy rolnej, należało także kredytowanie odbudowy, rozbudowy i przebudowy wsi, państwowego i komunalnego przemysłu rolnego, większych gospodarstw rolnych, ogrodniczych i hodowlanych, specjalnych ośrodków i stacji doświadczalnych⁹. Ministerstwo Skarbu, w porozumieniu z Ministerstwem Rolnictwa, mogło mu także zlecać prowadzenie ogólnych akcji kredytowych dotyczących rolnictwa, a nie objętych we wcześniejszym wyszczególnieniu zadań. Rozprowadzanie kredytów osadniczych, na odbudowę i rozbudowę wsi oraz kredytów specjalnych miało się odbywać za pomocą sieci spółdzielni kredytowych wiejskich oraz komunalnych kas oszczędności.

⁷ Ibidem, s. 6-7.

⁸ Ibidem, s. 8.

⁹ Decyzje co do tego, jaki przemysł należy traktować jako rolny miały podejmować wspólnie Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych, Ministerstwo Przemysłu i Ministerstwo Aproprowiacji i Handlu [Sekretariat... 1945, s. 11].

Spółdzielczość wiejska i ogrodnicza mogła być kredytowana przez PBR jedynie, jeżeli nie była objęta kompetencją Centralnej Kasy Spółek Rolniczych [Kostowski i Szczepanec 1972].

Bank „Społem” był centralą finansową dla spółdzielczości wiejskiej¹⁰ do momentu jego planowanego połączenia z Centralną Kasą Spółek Rolniczych. Kredytował spółdzielnie produkcyjne, spożywcze, kredytowe, komunikacyjne, handlowe i inne z wyjątkiem spółdzielni zajmujących się odbudową i budową miast, co było zarezerwowane dla Banku Gospodarstwa Krajowego [Landau 1998, Ozdowski 1990]¹¹. Przewidywano także, że Bank „Społem” przejmie udział w finansowaniu handlu pomiędzy miastem a wsią od strony miasta i będzie rozprawdzał kredyty zlecone¹².

Zadaniem Centralnej Kasy Spółek Rolniczych, podobnie jak w wypadku PBR, było centralne finansowanie spółdzielczości wiejskiej [Skalniak 1992]. Działalnością obejmowała spółdzielnie wytwórcze, przetwórcze, rolniczo-handlowe i inne spółdzielnie wiejskie. Centralna Kasa przeprowadzała także na zlecenie rządu akcje finansowania skupu świadczeń rzeczowych wsi. Ponadto brała udział w finansowaniu obrotów gospodarczych pomiędzy wsią a miastem od strony wsi, rozprawdając kredyty zlecone¹³.

REALIZACJA PAŃSTWOWEJ POLITYKI KREDYTOWEJ

Jednym z głównych założeń polityki kredytowej państwa z początku 1945 roku było priorytetowe traktowanie produkcji rolnej. W rzeczywistości w stosunku do rolnictwa prowadzono działania restrykcyjne. Faworyzowano finansowanie przemysłu kosztem wsi. Przedsiębiorstwa państwowe lub będące pod zarządem państwowym bez większych problemów otrzymywały kredyty, które niejednokrotnie były wykorzystywane niewłaściwie. Często zdarzało się, że jeszcze jedna pożyczka nie była zrealizowana, a już ubiegano się o następną¹⁴. W rezultacie niedobór kapitału na wsi powodował spadek produkcji rolnej, co w krótkim czasie doprowadziło do wzrostu cen produktów rolnych. Natomiast przedsiębiorstwa państwowe, szukając rekompensaty dla wzrostu kosztów utrzymania robotników, podnosiły ceny na artykuły przemysłowe.

W właściwym rozwoju akcji kredytowej dla rolnictwa przeszkodą była także biurokracja. Wprowadzenie szczegółowej specyfikacji kredytów według celów bardzo utrudniało udzielanie pożyczek, ze względów zarówno technicznych, jak i merytorycznych. Specyfikacja pożyczek zmuszała do prowadzenia ewidencji dla każdego rodzaju kredytu oraz włączania poszczególnych pożyczek w odpowiednie kategorie kredytowe. Było

---

¹⁰ W 1946 roku powołano do życia Bank Gospodarstwa Spółdzielczego. Powstał z połączenia Banku „Społem” i Centralnej Kasy Spółek Rolniczych. Miał rozwijać idee Stefczyka propagowane przez Centralną Kasę Spółek Rolniczych i ideały spółdzielczości mleczarskiej pielęgnowane przez „Społem” [Sprawozdanie... marzec 1946, s. 12].

¹¹ Zadanie Banku Gospodarstwa Krajowego polegało na kredytowaniu przedsiębiorstw państwowych z wyłączeniem państwowego przemysłu rolnego oraz odbudowy i rozbudowy miast. O kredyt w BGK mogły się także ubiegać przedsiębiorstwa prywatne będące pod zarządem państwowym, jeżeli przewidywano, iż pozostaną one stałe pod Tymczasowym Zarządem Państwowym.

¹² Sekretariat... 1945, s. 11-12.

¹³ Ibidem, s. 12.

¹⁴ Sprawozdanie... grudzień 1946, s. 18.

to bardzo kłopotliwe, ponieważ kredytobiorcy zaciągający pożyczki chcieli je wykorzystać na różnego rodzaju cele inwestycyjne, które podlegały różnym typom kredytów. Powstawały trudności z zaakceptowaniem całego wniosku, gdyż nawet wiele drobnych kredytów nie było w stanie pokryć wszystkich potrzeb ujmowanych we wniosku. Bardzo często zdarzało się, iż pewne typy kredytów już dawno były wyczerpane, a w innych dysponowano znacznymi kwotami, z których nie można było skorzystać ze względu na szczegółową specyfikację kredytów¹⁵.

Po półtorarocznej deflacyjnej polityce, kierując się wyraźną poprawą w podstawowych dziedzinach gospodarki, rząd rozpoczął politykę inflacyjną. W drugim kwartale 1946 roku nastąpiło zmniejszenie nieaktywnych rezerw poprzez uruchomienie pożyczki „Odbudowy”. Stanowiła ona dość istotny upust z systemu monetarnego, zwłaszcza dotyczącego sektora prywatnego. Najistotniejsze przesunięcie rezerw nastąpiło z rolnictwa do handlu i przemysłu zarządzanego przez państwo. Odpływ rezerw kasowych oraz podwyżka cen na artykuły przemysłowe postawiły wieś w bardzo trudnej sytuacji, którą z pewnością nie mogła poprawić akcja kredytowa dla rolnictwa prowadzona powoli i skromnymi środkami¹⁶.

Rząd wychodził z założenia, iż nowy strumień pieniądza kierowany do przemysłu zostanie zrekomensowany w krótkim czasie dodatkowym napływem na rynek dóbr konsumpcyjnych. Bardzo szybko okazało się jednak, że zwiększenie produkcji przemysłowej było możliwe jedynie dzięki nowym inwestycjom w park maszynowy. Co oznaczało, że wyniki takiej operacji finansowej będą widoczne co najmniej po kilkunastu miesiącach. Natomiast całkiem inaczej przedstawiała się sytuacja w sektorze rolniczym, który pozbawiony rezerw kasowych wykazywał silne preferencje na kredyt. W rolnictwie w dalszym ciągu istniały duże możliwości podniesienia produkcji bez konieczności angażowania długoterminowych wkładów inwestycyjnych. Wystarczyły krótkoterminowe kredyty na koszty związane z robocizną czy zakupem materiału siewnego. W odróżnieniu od przemysłu, dopływ nowych środków finansowych na wieś w krótkim czasie przyczyniłby się do wzrostu produkcji rolniczej, która zrównoważyłaby działanie inflacyjne nowych pieniędzy, co byłoby z korzyścią nie tylko dla rolnictwa, ale także całej gospodarki¹⁷.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Rząd polski, przystępując do odbudowy kraju ze zniszczeń wojennych, ze względu na ograniczone możliwości finansowe został zmuszony do wyboru najważniejszych celów gospodarczych, którymi należało się kierować w prowadzeniu akcji kredytowej. Za priorytetowe uznano pożyczki na produkcję rolną, górniczą i przemysłową. Transport i produkcja dóbr konsumpcyjnych zostały potraktowane jako drugoplanowe.

Według władz państwowych pomyślny przebieg akcji kredytowej gwarantował nowy podział kompetencji pomiędzy poszczególne instytucje kredytowe. Natomiast zasada centralnego planowania miała być wyznacznikiem w ustalaniu polityki pieniężnej, kredytowej, dróg dystrybucji, nadzoru i kontroli.

¹⁵ Sprawozdanie... luty 1946, s. 12.

¹⁶ Sprawozdanie... sierpień 1946, s. 13.

¹⁷ Sprawozdanie... wrzesień 1946, s. 11-12.

Niestety realizacja polityki kredytowej w stosunku do rolnictwa bardzo odbiegała od wcześniej wyznaczonych celów. Strumień kredytów przede wszystkim służył do przemysłu. Głównym ich beneficjentem były przedsiębiorstwa państwowe, które często wykorzystywały otrzymane pożyczki w sposób niewłaściwy. Napływające na wieś środki finansowe były skromne, ale i one nie mogły być wykorzystywane właściwie. Centralizacja systemu kredytowego doprowadziła do wzrostu biurokratyzacji, która znacznie utrudniała otrzymanie kredytu. Niewłaściwa realizacja polityki kredytowej przez czynniki rządowe w krótkim czasie doprowadziła do niedoboru kapitału na wsi, a w efekcie końcowym do zmniejszenia produkcji rolnej i wzrostu cen na płody rolne.

LITERATURA

- Archiwum Państwowe w Krakowie. Zespół Akt. Państwowy Bank Rolny Oddział w Krakowie (AP – Kraków, PBR – Kr).
- Kostowski L.M., Szczepaniec J., 1972. Banki w Polsce Ludowej. Warszawa.
- Landau Z., 1998. Bank Gospodarstwa Krajowego. SGH, Warszawa.
- Ozdowski J., 1990. Spółdzielczość bankowa. PWE, Warszawa.
- Sekretariat Generalny Państwowego Banku Rolnego. Wyciąg z referatu Dyrektora Departamentu Obrotu Pieniężnego ogłoszonego 9.08.1945 na Sprawozdanie ekonomiczne oddziału krakowskiego Państwowego Banku Rolnego za rok 1945. AP – Kraków, PBR – Kr 29/620/81.
- Skalniak F., 1992. Zarys historii polskiej spółdzielczości kredytowej. AE, Kraków.
- Sprawozdanie ekonomiczne oddziału krakowskiego Państwowego Banku Rolnego za miesiąc luty 1946. AP – Kraków, PBR – Kr 29/620/81.
- Sprawozdanie ekonomiczne oddziału krakowskiego Państwowego Banku Rolnego za miesiąc marzec 1946. AP – Kraków, PBR – Kr 29/620/81.
- Sprawozdanie ekonomiczne oddziału krakowskiego Państwowego Banku Rolnego za miesiąc maj 1946. AP – Kraków, PBR – Kr 29/620/81.
- Sprawozdanie ekonomiczne oddziału krakowskiego Państwowego Banku Rolnego za miesiąc czerwiec 1946. AP – Kraków, PBR – Kr 29/620/81.
- Sprawozdanie ekonomiczne oddziału krakowskiego Państwowego Banku Rolnego za miesiąc sierpień 1946. AP – Kraków, PBR – Kr 29/620/81.
- Sprawozdanie ekonomiczne oddziału krakowskiego Państwowego Banku Rolnego za miesiąc wrzesień 1946. AP – Kraków, PBR – Kr 29/620/81.
- Sprawozdanie ekonomiczne oddziału krakowskiego Państwowego Banku Rolnego za miesiąc grudzień 1946. AP – Kraków, PBR – Kr 29/620/81.

THE PLACE OF AGRICULTURE IN CREDIT POLICY AFTER WORLD WAR II

Summary. After World War II the Polish state, which had restricted financial resources was forced to select the most important economic aims, which ought to have been driven out by people in select and taking into consideration credit applications. On this stage of state rebuilding, approval had been voiced, in first order for credits for agriculture production, mining production, industrial production, and craft production. Credits for sowing, harvest, rations, tools purchase, fertilizers, seeds and livestock had been the most important in agriculture. Ministry of Treasury and National Bank of Poland had been driven by

planning rules and planning in economic life, central rule of establishing financial and credit politics and central way of establishing distributions ways, supervision and control. Unfortunately state credit politic realisation in relation to agriculture had diverged from its main assumptions. Industry had been favored at the expense of village. The effect of shortage of capital in a village had caused the fall of agricultural production, what, in short time had led to increase of agriculture products' prices.

Key words: National Bank for Agriculture, Central Bank for Agriculture Companies, National Bank of Poland, "Społem" Bank, credit in People's Poland

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 15.04.2009

Do cytowania – For citation: Klusek M., 2009. Miejsce rolnictwa w polityce kredytowej państwa po II wojnie światowej. J. Agribus. Rural Dev. 3(13), 91-98.